

N:o 8.

Ank. till Riksd. kansli den 20 april 1909 kl. 4 e. m.

*Konstitutionsutskottets utlåtande, i anledning af väckta motioner
om politisk rösträtt och valbarhet för kvinnor.*

Uti en inom Andra Kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, n:o 210, hafva herr vice talmannen *Karl Staaff* samt herrar *Fridtjuv Berg, Jakob Pettersson, Axel Schotte, J. Bromée, D. Persson i Tällberg, S. H. Kvarnzelius, Karl Starbäck, G. Jansson, Ad. Wiklund, Johan Ericsson, Ernst Beckman, L. Gust. Broomé, Joh. Ström, friherre Carl Carlson Bonde, K. G. Karlsson* och *Th. af Callerholm* hemställt, att Riksdagen måtte för sin del besluta, att följande delar af riksdagsordningen skulle erhålla nedanstående ändrade lydelse:

§ 9.

Till ledamöter i Första Kammaren kunna endast väljas män och kvinnor, som uppnått 35 års ålder samt äga — — — — — sin befattning.

§ 16.

Valrätt tillkommer enhvar välfrejdad svensk medborgare, såväl man som kvinna, från och med kalenderåret näst efter det, hvarunder han uppnått 24 års ålder, dock ej

- a) den, som står under förmynderskap eller är i konkurstillstånd;
- b) gift kvinna, som ej vunnit boskillnad och hvilkens man är i konkurstillstånd;
- c) den, som häftar för understöd, hvilket under löpande eller sistförflutna kalenderåret af fattigvårdssamhälle tilldelats understödstagaren själf eller dennes hustru eller minderåriga barn;
- d) gift kvinna, hvilkens man häftar för understöd, som under löpande eller sistförflutna kalenderåret tilldelats henne eller makarnas minderåriga barn;
- e) den, som icke erlagt de honom påförda utskylder till stat och kommun, hvilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren;
- f) gift kvinna, som ej vunnit boskillnad och hvilkens man häftar för honom påförda utskylder till stat eller kommun, hvilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren;
- g) värnpliktig, som icke fullgjort de honom till och med utgången af sistförflutna kalenderåret åliggande värnpliktsöfningar.

Till efterrättelse vid val skall finnas röstlängd; och skall, på sätt i vallagen finnes närmare bestämdt, valrätten grundas på förhållandena vid tiden för röstlängdens tillkomst, ändå att förändring före valet inträffar.

§ 19.

Till ledamöter i Andra Kammaren kunna endast utses män och kvinnor, som äga valrätt inom valkretsen eller, där fråga är om stad, bestående af flera valkretsar, inom någon af dessa.

§ 21

Riksdagsman — — — — —
tre lagtima riksdagar.

Kvinna är berättigad att afsäga sig riksdagsmannauppsdrag, äfven om icke något af nu nämnda skäl är för handen.

Beträffande de skäl motionärerna anført till stöd för sin hemställan, tillåter sig utskottet hänvisa till motionen.

Vidare har, efter det ofvannämnda motion blifvit af utskottet behandlad, till utskottet hänvisats en inom Första Kammaren af herr *Alb. Bergström* väckt motion, n:o 67, i hvilkens syfte herr *Gottfr. Olsén* in-

stämt, hvaruti motionären hufvudsakligen på samma grunder, som anförts uti en af honom vid 1907 års riksdag väckt motion, hemställt, att Riksdagen måtte besluta, att svensk kvinna erhöles samma politiska rösträtt som man.

*Utskottets
yttrande.*

Såsom herr Staaß och medmotionärer erinrat, har det egentliga hufvudskälet mot de förut framkomna förslagen att tilldela kvinnorna politisk rösträtt och valbarhet varit, att denna frågas upptagande till omedelbart afgörande skulle fördröja männens då ännu sväfvande rösträttsfråga. Sedan emellertid detta skäl genom innevarande års Riksdags beslut i sistnämnda fråga bortfallit, förefinnes, enligt utskottets uppfattning, icke längre någon grundad anledning att vidare uppskjuta spörsmålet om beredande af politisk valrätt åt kvinnor. Vid sådant förhållande och då samma principiella skäl, som talat för en utsträckning af männens politiska rösträtt, tala för att kvinnorna i samma omfattning erhålla sådan rätt, samt politisk valbarhet måste anses utgöra en gifven konsekvens af valrätten, har utskottet, som jämväl i öfrigt delar de af herr Staaß och medmotionärer andragna skäl för en dylik reform, funnit sig böra tillstyrka bifall till det af dem nu framlagda förslag.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, får utskottet hemställa,

1:o) att Riksdagen må, med bifall till den af herr Staaß m. fl. afgifna motion, antaga att hvila till vidare grundlagsenlig behandling följande

Förslag

till ändrad lydelse af §§ 9, 16, 19 och 21 riksdagsordningen.

*(Lydelse enligt det vid innevarande
års riksdag antagna förslaget:)*

(Föreslagen lydelse:)

§ 9.

Till ledamöter i Första Kam-
maren kunna endast väljas män, som
uppnått 35 års ålder samt äga och
minst tre år näst före valet ägt

§ 9.

Till ledamöter i Första Kam-
maren kunna endast väljas män *och*
kvinnor, som uppnått 35 års ålder
samt äga och minst tre år näst före

(Lydelse enligt det vid innevarande års riksdag antagna förslaget:)

fastighet till taxeringsvärde, ej understigande femtiotusen riksdaler, eller ock till staten skatta samt under tid, som nyss är sagd, skattat för minst tretusen riksdaler årlig inkomst. Kommer riksdagsman, efter det han vald blifvit, i den ställning, att han ej längre skulle varit valbar till ledamot i kammaren, frånträder han sin befattning.

§ 16.

Valrätt tillkommer en hvar välfrejdad svensk *man* från och med kalenderåret näst efter det, hvarunder han uppnått 24 års ålder, dock ej

a) den, som står under förmynderskap eller är i konkurstillstånd;

b) den, som häftar för understöd, hvilket under löpande eller sistförflutna kalenderåret af fattigvårdssamhälle tilldelats *honom själf, hans hustru eller minderåriga barn*;

(Föreslagen lydelse:)

valet ägt fastighet till taxeringsvärde, ej understigande femtiotusen riksdaler, eller ock till staten skatta samt under tid, som nyss är sagd, skattat för minst tretusen riksdaler årlig inkomst. Kommer riksdagsman, efter det han vald blifvit, i den ställning, att han ej längre skulle varit valbar till ledamot i kammaren, frånträder han sin befattning.

§ 16.

Valrätt tillkommer en hvar välfrejdad svensk *medborgare, såväl man som kvinna*, från och med kalenderåret näst efter det, hvarunder han uppnått 24 års ålder, dock ej

a) den, som står under förmynderskap eller är i konkurstillstånd;

b) *gift kvinna, som ej vunnit boskillnad och hvilken man är i konkurstillstånd*;

c) den, som häftar för understöd, hvilket under löpande eller sistförflutna kalenderåret af fattigvårdssamhälle tilldelats *understödsdagaren själf eller dennes hustru eller minderåriga barn*;

d) *gift kvinna, hvilken man häftar för understöd, som under löpande eller sistförflutna kalenderåret tilldelats henne eller makarnas minderåriga barn*;

(Lydelse enligt det vid innevarande års riksdag antagna förslaget:)

c) den, som icke erlagt de honom påförda utskylder till stat och kommun, hvilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren;

d) värnpliktig, som icke fullgjort de honom till och med utgången af sistförflutna kalenderåret åliggande värnpliktsöfningar.

Till efterrättelse vid val skall finnas röstlängd; och skall, på sätt i vallagen finnes närmare bestämdt, valrätten grundas på förhållandena vid tiden för röstlängdens tillkomst, ändå att förändring före valet inträffar.

§ 19.

Till ledamot i Andra Kammaren kan endast utses *man*, som äger valrätt inom valkretsen eller, där fråga är om stad, bestående af flera valkretsar, inom någon af dessa.

§ 21.

Riksdagsman, som för Andra Kammaren vald blifvit, må ej denna befattning sig undandraga, med

(Föreslagen lydelse:)

e) den, som icke erlagt de honom påförda utskylder till stat och kommun, hvilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren;

f) gift kvinna, som ej vunnit boskillnad och hvilkens man häftar för honom påförda utskylder till stat eller kommun, hvilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren;

g) värnpliktig, som icke fullgjort de honom till och med utgången af sistförflutna kalenderåret åliggande värnpliktsöfningar.

Till efterrättelse vid val skall finnas röstlängd; och skall, på sätt i vallagen finnes närmare bestämdt, valrätten grundas på förhållandena vid tiden för röstlängdens tillkomst, ändå att förändring före valet inträffar.

§ 19.

Till ledamöter i Andra Kammaren kunna endast utses *män och kvinnor*, som äga valrätt inom valkretsen eller, där fråga är om stad, bestående af flera valkretsar, inom någon af dessa.

§ 21.

Riksdagsman, som för Andra Kammaren vald blifvit, må ej denna befattning sig undandraga, med

(Lydelse enligt det vid innevarande års riksdag antagna förslaget:)

mindre han företer giltiga skäl för afsägelse. Som sådana anses:

1. de hinder allmänna lagen upptager såsom laga förfall;

2. ålder öfver 60 år;

3. att den valde tillförene såsom riksdagsman bevistat tre lagtima riksdagar.

Afsägelse af riksdagsmannaupdrag, ehvad den göres vid valtillfälle eller efteråt, mellan riksdagar, pröfvas af Konungens befallningshafvande.

(Föreslagen lydelse:)

mindre han företer giltiga skäl för afsägelse. Som sådana anses:

1. de hinder allmänna lagen upptager såsom laga förfall;

2. ålder öfver 60 år;

3. att den valde tillförene såsom riksdagsman bevistat tre lagtima riksdagar.

Kvinna är berättigad att afsäga sig riksdagsmannaupdrag, äfven om icke något af nu nämnda skäl är för handen.

Afsägelse af riksdagsmannaupdrag, ehvad den göres vid valtillfälle eller efteråt, mellan riksdagar, pröfvas af Konungens befallningshafvande.

2:o) att herr Bergströms motion icke må föranleda någon Riksdagens särskilda åtgärd.

Stockholm den 16 april 1909.

På utskottets vägnar:

KARL STAAFF.

Reservationer:

af herr *Björck*, som anført:

»Då jag, i likhet med motionärer vid föregående Riksdagar, finner det både rättvist och för det allmänna gagneligt, att kvinnan erhåller politisk

rösträtt och ej kan finna, att hon därigenom skulle 'dragas in i en politisk verksamhet, som skulle kunna göra henne främmande för hennes förnämsta plikter såsom hemmets vårdarinna och framförallt såsom maka och moder', så fruktar jag däremot, att detta skulle blifva fallet, om hon afven tillerkändes valbarhet. I så fall skulle det kunna blifva en verklighet, att den gifta kvinnan (och när man talar om kvinnan, bör man i första rummet tänka på den gifta) rycktes från hemmet, från make och barn för att flera månader om året vistas vid Riksdagen. Ett sådant förhållande skulle jag finna både bakvänt och för det allmänna liksom för familjen i hög grad skadligt; och därtill vill jag ej medverka.

På grund häraf hade jag önskat, att utskottet afstyrkt de ändringar rörande §§ 9, 19 och 21 af riksdagsordningen, hvilka ändringar föreslås i herrar Staaffs m. fl. motion, och endast förordat de ändringar, som i samma motion förekomma rörande § 16.»

af herr *Uppström*, som anförde:

»Vid 1906 års riksdag beslöt Riksdagen aflåtande till Kungl. Maj:t af skrifvelse om utredning af frågan om och i hvilken utsträckning rösträtt vid val till Andra Kammaren borde beredas jämväl åt kvinnor. Den begärda utredningen har ännu icke afhörts. Vid sådant förhållande och enär skälig tid för dess afvaktande ännu ej gått till ända, har jag ej ansett lämpligt att nu tillstyrka motionen hvarken hvad angår beredande af rösträtt åt kvinnor och än mindre i dess helhet.»

af herrar *Blomberg, Östberg, Sjöholm, Berger* och *von Geijer*, som ansett, att utskottet bort, med erinran om Riksdagens redan år 1906 hos Kungl. Maj:t gjorda hemställan om verkställande af en fullständig och allsidig utredning af frågan om politisk rösträtt för kvinnor och under åberopande af de skäl, som af 1907 års särskilda utskott n:o 1 och 1908 års konstitutionsutskott anfördes mot bifall till de vid dessa års riksdagar väckta förslag om beredande af politisk rösträtt och valbarhet åt kvinnor, som i allmänhet synas fortfarande äga full giltighet, afstyrka de i nu föreliggande motioner framställda yrkanden om politisk^{te} rösträtt och därmed förbunden valbarhet för kvinnor;

af herr *Clason* som anförde:

»Valmanskåren till Andra Kammaren utgjorde 1908, enligt preliminära uppgifter, 622,976. Vid 1906 års slut — de senaste uppgifter vi

äga — utgjorde antalet män öfver 24 år, d. v. s. den nya valmanskåren enligt det nu definitivt antagna förslaget, 1,308,737. Därifrån böra dock frånräknas understödstagare, högst 50,157 — siffran afser manliga understödstagare öfver 15 år och är alltså för hög — samt utländska undersåtar, vanfrejdade och i konkurs varande, cirka 10,000, sammanlagdt högst 60,000. Återstår sålunda en ny valmanskår af närmare 1,250,000.

Kvinnor öfver 24 år voro enligt 1906 års siffror 1,467,253. Ett afdrag för understödstagare (högst 98,862) och utländska undersåtar, vanfrejdade och i konkurs varande (omkring 5,000) skulle minska denna kvinnliga valmanskår med c:a 104,000 d. v. s. till omkring 1,360,000. Låggas härtill männen, blir sammanlagda summan 2,610,000.¹

Såsom dessa siffror visa, kommer den hittillsvarande valmanskåren redan genom den nu genomförda rösträttsreformen att blifva mindre än hälften af den nya valmanskåren. Skulle äfven kvinnlig rösträtt nu genomföras, skulle proportionen ännu mera förändras: den nya valmanskåren skulle uppgå till 2,610,000 mot vid senaste val förekommande omkring 620,000. För en lugn utveckling utan alltför starka kastningar kan en så genomgripande förskjutning inom en så begränsad tidrymd icke vara tillräddig. Redan denna grund, likasom ock den omständigheten, att hos Sveriges myndiga kvinnor — enligt 1906 års siffror 1,598,751 — trots den ifrigaste agitation icke någon mera allmän begäran om politisk rösträtt kunnat uppdrifvas, synas mig, oberoende af principiella grunder, innebära tillräckliga skäl för att det framlagda förslaget ej kan anses 'högst nödigt eller nyttigt'.

Det skulle här antecknas, att herrar *Behm*, *Nyström*, *Fahlbeck* och *Jansson* icke deltagit i detta ärendes behandling inom utskottet.

¹ Samtliga siffror omfatta äfven de för oguldna kommunalutskylder häftande. Primäruppgifterna medgifva ej dessas afdrag i 1906 års siffror. Då fråga är om rösträttens utsträckning synes det dessutom ej berättigadt att frånskilja dem, då frågan gäller, huru många genom reformen skulle erhålla rätt att rösta, icke huru många af dessa sedermera möjligen genom uraktlåtenhet att betala utskylder själfva kunna vid olika tillfällen suspendera sin rösträtt.